

A SZOVJET KÖNYVTÁRAK ÉPÍTÉSZETI, BERENDEZÉSI KÉRDÉSEIRŐL

Kerekasztal-beszélgetés a Bibliotekar' szerkesztőségében

A Konturü biblioteki budoscsego c. közlemény alapján (Bibliotekar'. 1980. 4.no. 50–53.p.) MÁNDY GÁBOR tömörítvénye.

Az utóbbi két ötéves tervidőszak folyamán minőségi változások zajlottak le a szovjet könyvtárak tevékenységében. Megváltozott építészeti arculatuk is. Egy sor korszerű épület született (Központi Orvostudományi Könyvtár, az akadémia agrártudományi könyvtára, a kazanyi Uljanov-Lenin Egyetem könyvtára, a Kazah SZSZK Puskinról elnevezett köztársasági könyvtára stb.), amelyek tervezői olyan megoldásokat kerestek, amelyek elősegítik a könyvtári funkciók teljesítését, kedvező lehetőségeket kínálnak az olvasóknak, s amellet a városképet is javítják. A títustervek területén is ilyen irányban folytak kutatások. Egyedül a 10. ötéves tervben több mint tizenöt títustertvet honosítottak meg a közművelődési könyvtárakban. Elkészült a főiskolai könyvtárak első títusterve, az első falusi komplex művelődési intézmény egyedi terve stb. Mindemellet sok új könyvtár nem felel meg a követelményeknek, s az épület erkölcsi avulása gyakran lényegesen megelőzi a fizikait. Szükségesnek látszik a könyvtári épületek tervezésének megalapozása – a 2000. év időhatáráig.

A Bibliotekar' szerkesztőségének vitáján építészek, mérnökök és könyvtári szakértők vettek részt.

Többen bírálták a jelenlegi épületeket, amelyek figyelmen kívül hagyják a tényleges olvasói igényeket, a könyvtári munkafolyamatok szükségleteit, túlzottan a városképben gondolkodva készültek, sematikusak stb. (Negatív példaként említették többek között a leningrádi egyetem már jóváhagyott tervét a toronyszerű kiképzésre, amelynek egyetlen indoka, hogy a környéken nincs másik épület, amely betöltené a magas épület funkcióját. A tambovskijji területi könyvtárban mechanikusan alkalmaztak egy sokablakos mintát, s ezzel lehetetlenné tették a könyvtár jó hőszabályozását.) Az építészek a centralizált rendszerek új követelményeit sem igen veszik figyelembe (nagyobb feldolgozói tér a rendszer központjában, a tagkönyvtárak megváltozott katalógus- vagy klubövezet-igényei). Igaz, hogy volt, aki azt állította – *A. B. Paperno*, a Lenprojekt építésze –, hogy egyelőre a centralizált rendszerek nem mindenütt váltották be ígéreteiket. Leningrádban pl. a centralizáció nem hozott gyökeres változást a tagkönyvtárak munkájában, az állomány egysége csak névlegesen valósult meg, mindegyik tagkönyvtár a saját könyveivel működik; 1977-ben a könyvcseré az állomány 1%-a alatt maradt.

A vita résztvevői egyetértettek abban, hogy mielőbb szükség van az elkövetkező 10–20 év várható könyvtári-könyvtártechnológiai fejleményeinek áttekintésére, a „jövő könyvtára” sajátosságainak lehető legpontosabb leírására, hogy a közeljövőben épülő, de már a XXI. század emberét szolgáló könyvtárakat a valóságos igényekhez és funkciókhoz, a munkafolyamatokhoz lehessen igazítani. Ezt a munkát a KGST keretében tartják kivitelezhetőnek, munkacsoportok bevonásával.

Ami a máris látható tendenciákat illeti, foglalkoztak a könyv szerepének csökkenésével (különösen a szakirodalom, illetve a szakkönyvtárak területén), az új információhordozók, valamint a használatukhoz szükséges technikai berendezések magától értetődővé válásával, a számítógép könyvtári alkalmazásának teljes meghonosodásával, a másológépek szaporodásával, a dokumentumok helyben történő használatának terjedésével (ami például nagyszámú kutatószobát feltételez), a közművelődési könyvtárak komplex művelődési intézményekben való elhelyezésének gyakoribbá válásával, a közösségi-társas tevékenységformák jelentőségének fokozódásával stb.

Sürgető feladat megismertetni az építészeket a konkrét könyvtári igényekkel. Több ötlet hangzott el ezzel kapcsolatban. Fel kellene újítani az építési tervek megvitatását az érintett könyvtárak képviselőinek jelenlétében; a könyvtári szakembereket arra kell biztatni, hogy az utólagos panaszkodás helyett időben lépjenek közbe, aktívan vegyenek részt a könyvtári tervek előkészítésében; a képzésben be lehetne vezetni egy speciális szakosodást, „könyvtári-bibliográfiai rendszerek automatizálásának tervező technológusa” névvel; konzultációs központokat kellene létesíteni egy sor nagyvárosban, ezek a tervező munka különböző részterületeire szakosodhatnának. Több felszólalásban is felvetődött egy országos koordinációs központ létrehozásának gondolata. Jelenleg sok ilyen szervezet működik, de kis kapacitással, gyenge személyzeti ellátottsággal, s a könyvtárosoknak – *Piscsalnyikov* szavaival – még egy közösleges targoncára is évekig kell várniuk. *N. G. Alekszejev*, a Lenin Könyvtár igazgatóhelyettese javasolta, hogy ezzel a központi koordinációs feladattal a néhány éve kutatólaboratóriummal átszervezett Giproteatr nevű intézményt bízzák meg.

Kisebb vita bontakozott ki a típustervek körül. Néhányan ezeket nélkülözhetetlennek tartják a korszerű szemlélet terjesztésére, illetőleg gazdaságosnak a tervezési költségek csökkentésére tekintettel. Ezzel szemben a vitában sokszor szót kapó *Ju. P. Obroszov* (a Giproteatr vezetője) azon korszak jelenségének és követelményének tartja ezeket, amikor megkezdődött a kulturális objektumok tömeges építése. Ma már mind jobban megmutatkoznak a típustervezés árnyoldalai – elsősorban az egyoldalúság –, s nem véletlen, hogy több helyen (pl. a balti köztársaságokban) egyre több könyvtár egyéni terv szerint épül. Kétségtelenül megmaradnak majd a típustervek bizonyos részletei, de a konkrét, nem pedig a tömeges használat céljára.

Ugyancsak eltérő nézetek kaptak hangot azzal kapcsolatban, hogy melyik könyvtár-típusra koncentráljanak elsősorban a tervezők. Az új információhordozók megjelenése, a munkafolyamatok gépesítése és automatizálása elsősorban a szakkönyvtárak építési, berendezési gondjait növeli, viszont tömegüket tekintve a közművelődési könyvtárak helyes megtervezése a nagyobb feladat.